

Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний вищий навчальний заклад
«Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім.Т.Г.Шевченка
Черкаської обласної ради»

***ІДЕЇ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО
І СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ***

(До 100-річчя від дня народження В.О.Сухомлинського)

***Матеріали студентської науково-теоретичної
конференції Корсунь-Шевченківського
педагогічного коледжу***

27 березня 2018 року
м.Корсунь-Шевченківський

Укладачі:

Якименко Г.М., завідувача навчально-методичним кабінетом
коледжу;

Савченко М.В., методист коледжу.

Ідеї В.О.Сухомлинського і становлення Нової української школи: матеріали студентської науково-теоретичної конференції.

До збірника увійшли доповіді учасників студентської науково-теоретичної конференції, у яких розглядаються питання про багатогранність творчості видатного українського педагога, мислителя, ученого, публіциста, письменника, поета Василя Олександровича Сухомлинського, розкрито актуальність його педагогічної спадщини для розбудови нової школи України.

**ПРОГРАМА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО І СТАНОВЛЕННЯ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

Дата проведення: 27 березня 2018 р.

Місце проведення: Актова зала коледжу

Цільові орієнтири науково-теоретичної конференції:

- розкрити актуальність педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського для розбудови нової школи та визначення стратегічних завдань її розвитку;
- мотивувати учасників науково-практичної конференції на активізацію роботи студентів з вивчення творчої спадщини В. О. Сухомлинського;
- презентувати проект «В. О. Сухомлинський: педагогіка спрямована в майбутнє»;
- окреслити шляхи реалізації проекту;
- сприяти налагодженню роботи з вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.

Очікувані результати:

- поглиблення знань учасників щодо творчого використання ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи на уроках та заняттях в загальноосвітніх навчальних закладах;
- розвиток мотивації учасників на участь в проекті «В. О. Сухомлинський: педагогіка спрямована в майбутнє».

Структура науково-теоретичної конференції

Вступне слово. Привітання учасників науково-теоретичної конференції. Якименко Г.М. – завідувач методичним кабінетом коледжу.

1. *Березівська Т.С. – викладач-методист, голова комісії психолого-педагогічних дисциплін.*

«Педагог, вчений, громадянин – В.О.Сухомлинський» (до 100-річчя від дня народження).

2. *Руслана Брайченко – студентка 32-І групи.*

«Ідеї В.О.Сухомлинського в основі формування нової української школи».

3. *Анюта Берко – студентка 32-А групи.*

«В. О. Сухомлинський – генератор ідей сучасної Нової української школи».

4. *Марія Марків- студентка 33 групи.*

«Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського у діалозі з актуальними проблемами сучасної школи».

5. *Анастасія Нізуренко – студентка 31 групи.*

«Психологічне забезпечення реформи освіти в призмі ідей Василя Сухомлинського».

6. *Лілія Двигун - студентка 33 групи.*

«Провідні педагогічні ідеї Василя Сухомлинського в освіті сьогодення».

7. *Вікторія Кучерява – студентка 32-І групи.*

«Висвітлення компетентнісного підходу до якості освіти на засадах ідей В. Сухомлинського».

8. *Лілія Кодак – студентка 22 групи.*

«Формування та розвиток творчих здібностей учнів в творчості В.О. Сухомлинського».

9. *Марія Самойленко – студентка 31 групи.*

«Психолого-педагогічний аспект супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти в контексті ідей В.О.Сухомлинського».

***Якименко Галина Миколаївна,
завідуюча навчально-методичним
кабінетом педагогічного коледжу***

Вітаю учасників науково-теоретичної конференції, яка присвячена 100-річчю від дня народження видатного українського педагога, мислителя, ученого, публіциста, письменника, поета Василя Олександровича Сухомлинського, який зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняної педагогіки.

Сухомлинський – заслужений учитель України, лауреат Державної премії імені Т.Г.Шевченка.

Василь Олександрович належить до цілої плеяди педагогів-дослідників ХХ століття, на чиїх ідеях і досі ґрунтується розвиток педагогічної науки.

Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського грандіозна за обсягом і багатством гуманістичного змісту. Усе найцінніше, створене ним, назавжди увійшло до скарбниці вітчизняної педагогіки та національної духовної культури.

Велика, самотня спадщина вченого з плином часу привертає все більше уваги.

Без його творчості не можна уявити й сучасної гуманної педагогіки, основні ідеї якої чітко простежуються у Концепції Нової української школи.

Саме тому тема сьогоднішньої конференції «Ідеї В.О.Сухомлинського і становлення нової школи України».

Мета нашої конференції – вшанування пам'яті та популяризація творчості В.О.Сухомлинського, розкриття актуальності його педагогічної спадщини для розбудови Нової української школи.

Бажаю всім цікавої, наполегливої, плідної роботи.

*Березівська Тетяна Сергіївна, викладач-методист,
голова комісії психолого-педагогічних дисциплін*

ПЕДАГОГ, ВЧЕНИЙ, ГРОМАДЯНИН – В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ

Коли вивчаєш творчу спадщину геніального педагога, вченого і письменника, Героя Соціалістичної Праці Василя Олександровича Сухомлинського, невимушено думаєш про дивовижну творчу самодостатність українському народу, про немилосердну долю, яка робила життєвий шлях видатних педагогів таким коротким. К.Д. Ушинський закінчив земне життя у 46 років, А.С. Макаренко - в 51. В.О. Сухомлинський відійшов у вічність у 52 роки (народився 28 вересня 1918 р.). Мимоволі згадується думка літературознавця С.Л. Соловейчика, висловлена ще далекого 1971 року, про те, що "педагог - не поет, він не може сказати свого слова в юнацькі літа. Потрібні десятиліття, аби нагромадився життєвий досвід і сформувалися педагогічні переконання".

Потребувалися довгі роки й Сухомлинському. Він став директором Павлівської середньої школи в липні 1948 року й очолював її 22 роки. Спадщина, яку Василь Олександрович дарував нам, воістину фантастична за обсягом і багатством гуманістичного змісту: близько 50 книг, 500 статей, майже 1500 оповідань та казок для дітей. Його твори витримали 371 видання тиражем майже 15 млн. примірників, перекладені 59 мовами народів світу, а найвідоміша книга "Серце віддаю дітям" (1969) побачила світ у 69 виданнях 37 мовами. Помираючи, В. Сухомлинський заповідав дружині зберегти його архів.

Тільки описувати його Анні Іванівні довелося цілий рік. Не простою справою виявилось створення картотеки на всі твори чоловіка. Те, що вона зробила з 1970 по 1990 роки, під силу хіба що цілому дослідницькому інституту. З 1990 року архівом батька зайнялася його дочка Ольга Василівна, нині академік АПН України. В результаті цієї роботи нам стали відомими понад десяток книг із незаними раніше матеріалами великого вчителя.

Василь Олександрович поспішав жити, бо знав, як пише згадуваний вже С. Соловейчик, що "був фактично убитий на війні, але силою духу прожив ще тридцять років і був у ці роки життя таким живим, як тільки може бути живою людина". Снаги йому додавала безмірна любов до своїх вихованців. Наче кров'ю свого серця він писав: "Я не можу жити без дітей. Двадцять років прокидаюсь о другій, третій годині ночі й працюю, працюю, працюю до ранку. З нетерпінням очікую на ранок, коли задзвенить дитяче щебетання. Я ніколи не залишу дітей, тому що без них я просто не можу жити".

Підсумком цієї титанічної роботи було розширення педагогічного простору, відкриття нових горизонтів у педагогічній науці, створення педагогіки дитиноцентризму. Звернемося до ряду праць, опублікованих у ті роки, вчитаемся у їх назви: "Вірте в людину" (1960), "Людина неповторна" (1962), "Дума про людину" (1963), "Шлях до серця дитини" (1963), "Серце віддаю дітям" (1969) і, нарешті, "Народження громадянина" (1970). В них новаторська методика виховання, пристосована до можливостей дитини, обґрунтування педагогіки доброти, розробка азбуки моральності, створення хрестоматії моральних цінностей.

В.О. Сухомлинський, використовуючи й розвиваючи багатий арсенал народної педагогіки, створив наукову концепцію формування досконалої особливості. Основними ідеями цієї концепції були й залишаються: гуманне та бережливе ставлення до людини; національна спрямованість та етнізація виховання; любов та пошана до духовності, національних і загальнолюдських цінностей; культ школи, розуму, знань, рідного слова; створення ситуацій успіху. Глибоке й щире їй усвідомлення сучасними науковцями і практикам виховання спроможне допомогти, подолати абстрактні уявлення про виховні технології, канонічність підходів, невідкритість до нових проблем, що постають в умовах трансформаційних змін в Україні.

В.О. Сухомлинський, як видатний педагог, розумів, що вихователь починається з того, що переймається світоглядними принципами молодої людини. Розмірковуючи про це, він ще на початку своєї творчої діяльності переконався, що світогляд - це не просто сукупність правильних поглядів на світ або людські знання, які отримані шляхом ущільнення інформації. Знання, не маючи абсолютної цінності, не можуть бути кінцевим результатом навчального процесу. Абсолютизація їх є вадою просвітницької концепції людини, що зумовило в свій час появу репресивної педагогіки. Світогляд - інтегральне духовне утворення, що складається із наукових знань, віри у ці знання і спонуки до практичної дії, вчинку, до певного способу життя та думки. Це - логіка розуму і культура почуттів, інтелект і дії в їх інтегральній цілісності. Свого роду золотим куполом храму світогляду, за Сухомлинським, є переконання, в яких світогляд

зрошується зі світом почуттів і формами поведінки. Саме таке утворення окреслює особистість, надаючи якісну визначеність її духовному світу - цьому резервуару вчинків, діянь, ставлення до інших. Саме вони виконують у житті кожного з нас роль будівника мотиву діяльності, засвідчуючи нашу життєву позицію, духовно-практичну присутність в ролі культури.

Маловивченою стороною життєдіяльності Василя Олександровича залишається його науково-дослідна, експериментальна робота. Будучи творчою людиною, педагог-гуманіст вважав, що педагогічна теорія розвивається доти, доки вона живе, і збагачується на практиці, у новаторській діяльності тисяч педагогів. Остання має бути осяяна світлом теорії і виступати джерелом нової думки, нових теоретичних узагальнень. "Якщо ви хочете, щоб педагогічна робота приносила вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилися в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежину дослідження", - писав Павліський директор.

Таке розуміння Сухомлинським творчості співзвучне із сучасними дослідженнями українських психологів, де як суттєві критерії творчого процесу виступають не лише новизна, оригінальність, нестандартність, а й, власне психологія внутрішніх, суб'єктивних передумов росту особистості.

За кілька років до смерті В.О. Сухомлинський написав блискучу статтю "Народний учитель". В ній він розмірковує над тим, яким має бути народний педагог, яким змістом наповнене це поняття. Обов'язок народного учителя, на його думку, - "помітити в кожній людині її золоту жилу, її живинку, допомогти їй побачити себе,

відкрити перед нею радість матеріального втілення своєї внутрішньої духовності краси".

Особливо заслуговує на увагу "педагогіка успіху" В. Сухомлинського, що червоною ниткою проходить через всю його наукову творчість. Ситуація успіху, вважав вчений, може стати пусковим механізмом подальшого руху особистості, зокрема якщо це стосується навчання - найголовнішої лінії сподівань школяра або студента.

Основою великого експерименту, який здійснював видатний педагог впродовж усього життя, була філософія дитинства. Спираючись на філософські ідеї Г. Сковороди, видатних мислителів-гуманістів Я. Коменського, Я. Корчака, А. Макаренка, він виходив у своїй педагогічній творчості з ідей філософії любові, мудрості, поваги до дитини, піднесення її душі, наповненої мудрими думками і світлими почуттями.

Заряджені могутньою аурую видатного педагога, його вихованці, як пташки, розлетілися по всій Україні. Вони і сьогодні віддають свої серця дітям, втілюють в їхнє життя благородні ідеї Павліського педагога.

На завершення слід підкреслити, що відзначаючи ювілей Василя Олександровича Сухомлинського, віддаючи шану його педагогічній спадщині, ми не канонізуємо нашого видатного педагога, а підносимо це ім'я на ту висоту, якої він справедливо заслуговує. Вдячне українство дивиться й сприймає його постать як активного співучасника у вирішенні наших соціально-педагогічних проблем державної ваги, серед яких особливо висуваються виховання молодого покоління в кризових умовах соціалізації, досягнення якісних характеристик знання його широти, універсальності, гнучкості, еволюційності.

Саме тому він залишається не тільки нашим сучасником, а й взірцем великого вчителя для майбутніх поколінь педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко О. Я. Грані дидактичної системи В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія, 1993. — № 1.

2. Сухомлинська О. В. Сухомлинський Василь Олександрович / О. В. Сухомлинська // Українська педагогіка в персоналіях: навч. посібник для студентів ВНЗ: у 2 кн. Кн. 2. ХХ століття / за ред. О. В. Сухомлинської. - К.: Либідь, 2005. - С. 380-386.

3. В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5-ти т. — Т. 5. — Київ, 1977. — С. 394—397.

4. В. О. Сухомлинський Обережно: дитина! - Київ, 1977.

5. В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. — Т. 5. — Київ, 1977. — С. 422—426.

6. В. О. Сухомлинський Основні проблеми творчої праці педагога / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. — Т. 4. — Київ, 1977. — С. 394—397.

*Руслана Брайченко, студентка 32-І групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

ІДЕЇ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСНОВІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Присвятити життя дітям і «віддати їм своє серце» чи до снаги це сучасному вчителю? Чи кожен хто набрав необхідну кількість балів може бути вчителем? Чому немає спеціального тесту про професійну відповідність?

Реформуючи освіту в цілому, варто розпочати з реформи свідомості кожного, хто причетний до виховання дитини. Школа – це не місце, куди ходять на роботу і заробляють гроші, це власне спосіб життя і саме життя. Вчителем не стають, вчителем народжуються. Можна бути архірозумним, володіти надсучасними технологіями, але так і не стати справжнім вчителем, людиною, «яка веде».

У роботі вчителя немає дрібниць. Лише «справжній вчитель» знає з яким настроєм його учень переступив сьогодні поріг школи, чи готовий він сприймати той потік інформації, що підготували йому ми. Чи це реально? Так. Але варто бути, як і В.Сухомлинський, фанатом своєї справи. Життя заради інших маленьких життів. У кого з сучасних вчителів окрім мультимедійних дощок, планшетів і т.д. є записник, як у Василя Олександровича? "...Три тисячі сімсот сторінок в записниках, які я веду все своє вчительське життя... Кожна сторінка присвячена одній людині - моему учневі. Три тисячі сімсот навчальних доль. Тут майже все доросле населення нашого села. Нещодавно мені захотілося погортати ці сторінки... Кожна дитина була світом особливим, унікальним", - пише Сухомлинський.

Всім нам відомий вислів «освітянська нива». На цій ниві Василь Олександрович був дбайливим господарем. Він добре знав, що він буде «засівати», як «підготувати для цього поле» і як за ним «доглядати», щоб отримати «гарний врожай». Це дуже копіткий і довготривалий процес і варто набратися багато терпіння. А ще зовсім не зайвими будуть помічники – це батьки. А чи завжди батьки вміють правильно виховувати своїх дітей? Чомусь вважають, що батьками можна автоматично стати, народивши дитину. Я часто думала, чому для водіння автотранспортом вчать, здають екзамени, а для керування чужим життям не потрібно ні яких знань?! Виховання – це складна наука і, щоб життя не ставило «незадовільно», варто багато вчитися. Геніальними і одночасно простими були курси для батьків, започатковані великим педагогом при Павлівській середній школі. Це був захід не для звітності і статистики, а для самого життя. Батьки відвідували цю школу задовго до того, як їхні діти підуть навчатися. Їх знайомили з основами психології дитини, основами педагогіки. Це те, чого не вистачає нашій сучасній школі – педагогічно грамотних батьків, не байдужих до виховання власної дитини.

Навчання без виховання – марна справа. Сьогоднішня школа своїм першочерговим завданням бачить виховання гармонійно розвиненої творчої особистості. Але ж це були аксіоми виховної методики В.О. Сухомлинського. Головна відмінність полягала у практичній спрямованості його роботи та всього колективу Павлівської школи. Саме родинне виховання, яке є сьогодні лише напрямком роботи, має стати наріжним каменем у всій виховній системі освіти. Але вартий уваги не

формальний підхід, а залучення принципів і суті істинно українського родинного виховання. Педагог був переконаний, що лише залучивши багатовіковий досвід народної педагогіки, культурно-історичних традицій і звичаїв можна сформувати "корінь духовності", "серцевину людини - любов до Батьківщини".

Серед багатьох проблем школи варто зупинитись на проблемі оцінок. Перечитуючи твори Василя Олександровича я зустріла цікаву фразу: «Мене завжди дуже турбував психоз гонитви за відмінними оцінками,- цей психоз народжується в сім'ї і захоплює педагогів та лягає важким тягарем на юні душі вихованців...». Введення 12-ти бальної системи оцінювання аж ніяк не вирішило проблему в цілому. У батьків, дітей і навіть вчителів залишилась прив'язка до старої п'ятибальної системи, системи «хороших» і «поганих» оцінок. Шкода, але немає розуміння власного прогресу від одного до 12 балів. А чи потрібні оцінки взагалі? Якщо ми зуміємо донести до кожного актуальність отримання знань і важливість самого процесу навчання, то проблема оцінок відпаде сама собою. В школу варто йти не за оцінками, а за знаннями!

Цю, як і багато інших проблем легко вирішити, якщо навчити дитину самостійно мислити. Вартість здобутих знань вимірюватиметься їх практичністю. «Мислення, - справедливо вказує В. О. Сухомлинський, - починається там, де у школярів з'являється потреба відповісти на питання, і треба спеціальними педагогічними засобами викликати цю потребу..» Уже не має потреби у вчителів, лише як носії інформації, адже існує досить багато інших джерел її отримання. І для цього зовсім не

потрібен вчитель та школа, було б лише бажання вчитися. То що, школа віджила і втратила своє значення? Навпаки, її роль має стати надважливою. Дитина, яка виходить зі стін школи, повинна стати успішною та щасливою людиною. А цьому необхідно навчати! Вчені довели, що всі успішні люди мають спільні риси характеру: цілеспрямованість, працелюбність, логічне та критичне мислення, допитливість, вміння ділитися. Ось над чим повинен працювати вчитель зокрема та школа в цілому! Ми повинні виховувати дитину, а навчальний матеріал - це лише засіб для досягнення мети. Варто докорінно змінити підхід у викладанні предметів, а саме – вчити дитину знаходити зв'язок між явищами, робити самостійні висновки, розвивати вміння досягати поставленої мети. І провідну роль у цьому відіграє саме вчитель як фахівець та психолог.

Існує цікаве порівняння досягнення цілей, які ми ставимо собі у житті, з перепливанням річки. Коли ти стоїш на березі і хочеш перепливати на інший берег, то потрібно пливати трішки вище наміченої цілі, адже тебе, хочеш ти цього чи ні, буде зносити течія. Так і в житті, ставлячи перед собою конкретну мету, завжди варто пам'ятати, що життя внесе свої корективи. Навчити і підготувати до цього дитину має школа. Надважливим є виховання віри у власні сили. Але не варто плутати поняття «віра у себе, у свої сили» з нахабством та самовпевненістю. Часто після перших спроб та невдач у дитини пропадає інтерес і з'являється розчарування у собі та розпочатій справі. Якщо тато чи уважний вчитель зможуть без зайвого тиску переконати дитину зробити ще одну спробу і тактовно допоможуть, то можна впевнено

сказати, що перша сходинка до вершини, яка називається «віра в себе» подолана. Попереду важкий і тривалий шлях злетів і розчарувань, але дитина прямуватиме по ньому впевнено і комфортно, якщо поряд будуть йти люди, яким вона довіряє. Для цього потрібно небагато – не просто слухати дитину, а намагатися її почути. Зовсім не кожен може осилити складні навчальні предмети, але у кожному варто посіяти зерно людяності, доброти та справедливості.

Неможливо переоцінити роль вчителя початкових класів у вихованні дитини. «Правильний шлях виховання не в тому, щоб виправляти допущені помилки в ранньому дитинстві, а в тому, щоб не допускати цих помилок...». Для маленької дитини вчитель початкових класів стає людиною, яка асоціюється з матір'ю і має її повністю замінити. Через це варто переглянути критерії підбору педкадрів для роботи у початковій ланці. Це має бути людина в першу чергу з високими моральними та професійними якостями. Без професійних кадрів будь яка реформа приречена. Вчитель не має морального права формально ставитися до своєї роботи. Кажуть, що помилки лікарів видно відразу, а вчительські – через певний час. Ми зобов'язані лікувати дитячі душі, щоб в майбутньому вирости здорові громадяни.

Хорошим помічником для вчителя повинна бути природа. «... Вивести дітей на галявину, зайти з ними до лісу, до парку – справа куди важча чим провести уроки», - писав Василь Олександрович. Вийшовши за межі тісних стін класної кімнати, ми покажемо дитині не лише кусочок живого реального світу, а навчимо спостерігати і виходити за межі шаблонів і стандартів, які ж ми самі їм і нав'язуємо. Будь яка крайність – це не нормально, потрібно

розумно поєднувати сучасні технології та реальний світ і старатись робити його максимально комфортним для дитини не лише в матеріальному, а і в психологічному плані.

Прийнявши новий Закон про освіту та розпочавши такі кардинальні реформи української школи нам всім варто ще раз перечитати праці великого педагога. Я переконана, що саме в них ми знайдемо відповіді та рішення багатьох сучасних освітянських проблем. Варто бути лише хорошими читачами і мати бажання втілити дані нам поради в життя. І тоді «школа радості» стане не гарно казкою, а реальністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Людина неповторна. Вибрані твори: В 5 т. Статті. / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. шк., 1977.

2. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа. Вибрані твори. В 5 т./ Сухомлинський В. О. – К. : Рад. шк., 1977.

3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. шк., 1968. – 198 с.

4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 310 с.

5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. Вибрані твори: В 5 т. / В. О. Сухомлинський – К. : Радянська школа, 1977.

6. Український педагогічний словник / [ред. С. Гончаренка]. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.

*Анюта Берко, студентка 32-А групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ – ГЕНЕРАТОР ІДЕЙ СУЧАСНОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постать українського педагога-гуманіста, мислителя Василя Сухомлинського для психологічної науки, основи якої закладені у зміст нової української школи, є такою ж неперевершеною як постать Л. Віготського, Д. Ельконіна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Ж. Піаже, С. Рубінштейна та ін.

Василь Сухомлинський був генератором багатьох ідей, які пропагують дитиноцентризм, ідеали, погляди, самостановлення, цінності, мотиви, сприймання, відчуття, пам'ять, мислення, увага, мовлення, творчість, уява, емоції, воля, характер, здібності – ось неповний перелік тих процесів, станів і психологічних явищ, які В. Сухомлинський всесторонньо аналізує у своїх працях, розглядаючи їх цілісно, у взаємодії.

Ідеї індивідуального підходу у навчанні, різнорівневе і різновікове навчання були не тільки глибоко і всесторонньо обґрунтовані в творах Василя Олександровича, але і з успіхом реалізовані на практиці у його школі. Саме він, разом з іншими теоретиками та практиками, заклав основи особистісно орієнтованого підходу у навчанні та вихованні, які сучасна школа вже використовує на практиці.

Всі твори Василя Олександровича пронизані популярними в сучасній педагогіці та психології ідеями позитивної “Я-концепції”, вони повинні стати фундаментом сучасної навчально-виховної системи. Педагог підкреслював величезне значення ситуації успіху у розвитку дитини і у формуванні самостановлення, наголошував на ролі самооцінки в реалізації дитини.

Працюючи над даними проблемам В. Сухомлинський зазначав, що найважливіше в процесі навчання та виховання зміцнювати у дитини віру у свої сили і терпляче чекати того моменту, коли відбудеться хоча б маленьке зрушення в її розумовій праці. В. Сухомлинський, вважає, що педагогічна мудрість полягає в тому, щоб дитина ніколи не втрачала віру у свої сили, ніколи не відчула, що в неї нічого не виходить.

Неоціненими для сучасних педагогів є розроблені Василем Олександровичем основи мотивації учнів до навчальної діяльності, самовиховання і саморозвитку.

Педагог приділяє велику увагу вивченню вікових особливостей учнів, і наголошував на врахуванні вчителем індивідуального темпу розвитку кожної дитини. Особливу увагу звертав на підлітковий вік, і ряд праць присвячені саме проблемам цього періоду.

В.Сухомлинський вважав, що кожна людина повинна бути щасливою, і в цьому їй має допомогти школа. Він говорив, що якщо ви хочете, щоб робота приносила вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежину дослідження.

Особливу увагу вчений-педагог приділяв індивідуалізації та диференціації шкільної освіти. У книзі «Павлівська середня школа» він зазначав, що не можна допустити, щоб талановиті, обдаровані діти працювали нижче своїх можливосте. Педагог радив пробуджувати в кожній дитині інтерес до пізнання, адже без нього немає радості у навчанні, радості наукового відкриття, немає здібностей, нахилів, немає живої душі, людської індивідуальності. Неодноразово у своїх працях наголошував, що варто вірити в те, що кожна дитина розумна і талановита по-своєму, що серед дітей немає жодної нездібної, однак у кожній дитини думка розвивається своєрідними шляхами.

Зауважував В. Сухомлинський і на тому, що вчителю необхідно розвивати інтелектуальні почуття дитини. Без інтелектуальних почуттів не може бути повноцінного навчання, стверджував педагог. Вони включають у себе і здивування, і радість, і вольове вміння долати труднощі на шляху свого розвитку. Суть цих умінь детально проаналізована у книзі «Сто порад вчителю». Незважаючи на те, що у педагогічних працях вченого ми не знаходимо вживання поняття «рефлексія», однак зміст його педагогічного творчого доробку наскрізно пройнятий рефлексивними роздумами, проєкціями, варіативністю розв'язання навчальних та життєвих ситуацій. Відверто й щиро Василь Олександрович, застосовуючи різні типи рефлексії, оприлюднює свої внутрішні міркування, ділиться враженнями, пережитими спільно з вихованцями миттєвостями успіху (особистісна рефлексія), про спілкування з колегами, особливо молодими (професійна рефлексія), про вдосконалення (покращення) навчального й виховного процесу, пошук найбільш оптимальних засобів навчання (творча, управлінська рефлексія). Обраний ним стиль викладу звернений до читача, якого педагог залучає до аналітичного проникнення у світ своїх думок і світ дитинства (когнітивна, процесуальна рефлексія). В описах автора будь-якої події, ситуації спілкування із вихованцями чітко виявляються такі характеристики рефлексії, як самоаналіз, самооцінка, звернення до минулого досвіду, прогнозування імовірних подій з погляду педагога та учасників педагогічної взаємодії. Особливо виразно передано рефлексивність педагогічної позиції Василя Олександровича у працях «Серце віддаю дітям», «Обережно: дитина!». Сьогоднішня навчально-виховна система вимагає від вчителя рефлексії на всіх етапах його педагогічної діяльності.

Про формування мислення дитини В. Сухомлинський розмірковує з точки зору психологічної науки. За його

словами, розвиток мислення дітей відбувається під час сприймання навколишньої дійсності, осмислення сприйнятого, власних дослідів. Педагог пише: «Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожне з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача».

Концепцією «Нова українська школа» передбачено перехід зі знанневої системи освіти до компетентнісного навчання. Цю ідею ми знаходимо у працях нашого видатного земляка. Педагог радив не обтяжувати дитину лавиною знань про предмет, а вміти відкрити перед нею в навколишньому світі щось одне, але так, щоб залишилось щось недомовлене, щоб дитині захотілося ще і ще повернутися до того, про що вона дізналася. Саме здатності школяра до знаходження невідомого у відомому, незвичайного у звичайному, до постановки запитань, які фіксують невідоме, виступають як ланка народження проблеми, як етап з якого починається розгортання розумового пошуку, В. Сухомлинський надавав великого значення у формуванні творчої активності дитини.

Втілюючи ідею залучення учнів до розумової праці, Сухомлинський стверджував, що остання є не просто сидіння на уроці або дома за книжкою. Розумова праця – це зусилля думки. Мислення в учнів з'являється там, де є потреба відповісти на запитання, прагнучи до поєднання праці душі, мислення і рук. Важливе місце у цьому відводив проблемному навчанню, коли новий матеріал учитель подає як проблему, яку учні разом із ним повинні розв'язати.

Теоретичні узагальнення, вивчаючи спадщину педагога, миможемозробити в основі психологічного супроводу навчально-виховної системи Нової української школи: це

- неповторність кожної дитини;
- відсутність нездібних дітей;
- індивідуалізація навчально-виховного процесу;
- визначення кожного учня особистістю;
- необхідність отримання дітьми позитивних почуттів від навчання;
- навчання через подолання труднощів;
- самостійна розумова праця учнів;
- людяність, чуйність, тактовність по відношенню до учнів;
- залежність розвитку особистості учня від рівня розвитку творчості вчителя;
- взаємозалежність особистості і колективу;
- врахування індивідуального психологічного розвитку кожної дитини...

Необхідно зазначити, що педагог приділяв значної уваги ще одній психологічній категорії, назва якій – самоповага. Вчений був переконаний у тому, що поки є самоповага – існує й школа. Коли зникає повага до самого себе – немає школи, немає ні особистості, ні колективу, одухотворених благородними цілями. На його думку, повага до людської гідності та виховання самоповаги є сферою педагогічної творчості і великого інтелекту педагога.

Значної уваги вчений приділяв таким поняттям як індивідуалізація та диференціація, заперечуючи трафаретні, шаблонні, застосовувані до всіх учнів і в усіх випадках життя прийоми та методи. Педагог з боєм зауважує, що на жаль, у шкільній практиці сфера використання різноманітних прийомів, методів у педагогічній творчості є найбільш недосконалою. На

щастя, Нова українська школа дає простір для творчості педагога у використанні інноваційних методів, авторських ефективних технологій навчання.

Світ професіоналізму українського гуманіста надзвичайно глибокий і багатогранний. Його психологічні ідеї, творчі доробки постійно осмислюються як науковцями так і вчителями-практиками. Вони витримали випробовування життям, знайшли творче застосування в практиці і по праву можуть слугувати основою навчально-виховного процесу нової української школи.

Психолого-педагогічна спадщина В.Сухомлинського багатоаспектна, її пронизує проблема проектування людини, яка ґрунтується на ідеї всебічного розвитку особистості. Ця ідея залишається актуальною і сьогодні.

Варто, щоб кожен учитель пам'ятав твердження В. Сухомлинського про те, що педагогічна теорія розвивається доти, доки вона живе, збагачується й удосконалюється в досвіді, в новаторській праці тисяч педагогів. Він мріяв, щоб кожен педагог був не просто «споживачем» педагогічних знань, а дослідником і раціоналізатором, творцем. Саме цього вимагає від нас час, саме такі завдання ставлять перед нами учні Нової української школи, саме такі можливості відкриває перед нами реформування освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Амонашвілі Ш.О.* Істина школи / Переклад з російської. – Хмельницький, 2007. – 74с.
2. *Амонашвілі Ш.О.* Школа Життя / Переклад з російської. – Хмельницький, 2002. – 172с.
3. *Сазоненко Г.С.* Освіта Майбутнього: Науково-методичний посібник. – К: Основа,

2008. – 368с.

4. *Сухомлинский В.А.* – Переиздание. М.:

Издательский Дом Шалвы Амоношвили, 2002. – 224с. –
(Антология гуманной педагогики).

5. *Сухомлинський В.О.* Сто порад учителеві / Вибрані твори:

В 5-ти т. – т.2. – Київ: Радянська школа, 1976. – 670с.

6. *Сухомлинський В.О.* Як виховати справжню людину /

Вибрані твори: В 5-ти т. – т.2. – Київ: Радянська школа,
1976. – 670с.

7. *Клочек Г.* Константи Василя Сухомлинського. Джерело
доступу: http://osvita-ua.net/school/school_today/897

*Марків Марія, студентка 33 групи
(керівник О.П. Жерепа, старший викладач)*

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського у діалозі з актуальними проблемами сучасної школи

Василь Сухомлинський – великий діяч, відданий справі, якою жив, та людям, для яких творив. Він володів безмежним талантом любові до людини, безмежною любов'ю до своєї праці й перш за все, до дітей. Він пройшов свій шлях від звичайного сільського вчителя до оригінального педагогічного теоретика. В. Сухомлинський – великий педагог, публіцист, талановитий директор школи та автор незліченних віршованих і прозаїчних творів. Він присвятив школі майже 35 років свого життя. Але методи та принципи виховання людини досліджував протягом усього життя. Його працю ні з чим не можна порівняти. В. Сухомлинський трудився роками для того, щоб зараз ми могли вивчати та пишатися таким співвітчизником.

Праці В. Сухомлинського та його світогляд базується не лише на теоретичному підґрунті, але й також на власному досвіді. До школи В. Сухомлинський потрапив у 17 років і вже в цьому віці у нього з'явився інтерес до науково-педагогічної роботи. Він мав незвичайний підхід до праці вчителя. В. Сухомлинський не розумів, як можна вказувати учням на їх недоліки привселюдно, завдяки цьому всі діти в класі прагнули вчитися та здобувати знання. У своїх працях автор чітко пояснює та відстоює гуманне

ставлення до дітей. Наприклад, у праці «Розмова з молодим директором школи» педагог зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності».

З його точки зору, гуманність – це одне з головних правил успішного вчителя як особистості. В. Сухомлинський стверджує: «...щоб стати справжнім вихователем, треба пройти школу сердечності – протягом тривалого часу пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується ваш вихованець. Це одна з найтонших речей у нашій педагогічній справі. Якщо ви наполегливо оволодіваєте нею, ви будете справжнім майстром».

У Павлівській середній школі виховання без покарань було педагогічним принципом усього педагогічного колективу. В підході до проблеми покарань у школі мала місце певна еволюція його поглядів. Спочатку він визнавав деяку доцільність покарань, був переконаний, що вони в певних випадках можуть бути ефективним методом виховної дії, але впродовж років своєї діяльності рішуче відстоював: виховання несумісне з покараннями. На відміну від його попередників, В.Сухомлинський розумів покарання набагато глибше. «Лихо багатьох учителів у тому, що вони вимірюють і оцінюють духовний світ дитини тільки оцінками і балами, ділять усіх учнів на дві категорії залежно від того, вчать або не вчать діти уроки». Говорячи про оцінку як інструмент покарання, В. Сухомлинський вважав допустимим її застосування тільки для школярів старших

класів, оскільки в початкових класах покарання незадовільною оцінкою особливо боляче вражає і принижує чесноту дитини. Оцінка у В. Сухомлинського завжди оптимістична, це винагорода за працю, а не покарання за лінь. Він поважав «дитяче незнання». Свідомість дитини – могутня, але повільна річка, і в кожного вона має свою швидкість. В. Сухомлинський наполегливо рекомендував батькам не вимагати від дітей обов'язково тільки відмінних оцінок, щоб відмінники не відчували себе щасливчиками, а трієчників не пригноблювало відчуття неповноцінності. В. Сухомлинський рекомендує педагогам викликати в школу батьків не з приводу поганої успішності або дисципліни їх дитини, а тоді, коли він скоює щось добре – хай незначний на перший погляд, але добрий учинок.

В атмосфері щирості, доброзичливості в дітей росте прагнення стати кращим не на показ, не для того, щоб їх похвалили, а з внутрішньої потреби відчувати повагу оточуючих, не упустити в їх очах своєї чесноти. Народжена в живому досвіді Павлиської школи методика виховання колективу ґрунтувалася не на «організаційній залежності», а на розвитку духовних багатств особи, потреби в людині, готовності привносити в колектив плоди своєї «індивідуальної духовної діяльності» й збагатити в духовному спілкуванні.

Василь Олександрович писав: «Мене здивував погляд мого опонента на покарання як на необхідну, неминучу річ у системі виховної роботи... Я не з пальця висмоктав ту істину, що наших дітей можна виховувати тільки добром, тільки ласкою, без покарань... І якщо в масовому масштабі, у всіх школах зробити це неможливо,

то не тому, що виховання без покарань неможливе, а тому, що багато вчителів не уміють виховувати без покарань.

Якщо ви хочете, щоб у нашій країні не було злочинців... – виховуйте дітей без покарань». На думку В. Сухомлинського, учитель повинен уміти пізнавати духовний світ дитини та розуміти кожну «особистість». Педагог ніколи не ходив на один урок до вчителя, а лише на систему уроків – 12–15 підряд.

Перші три роки він не сварив молодого вчителя, а лише хвалив, підбадьорював, вів від успіху до успіху. Старі вчителі навіть сердилися за це на директора. Через три роки людина або назавжди залишалася в Павлиській школі, або назавжди йшла. Бути вчителем у школі В. Сухомлинського було нелегко. В. Сухомлинський писав: «Учні – збільшувальне скло незнання вчителя». Випускники школи іноді всі до одного вступали до вищих навчальних закладів.

В. Сухомлинський не встановлював кордонів між методами виховання. Убудь-якому діянні він виділяв як необхідне розумовий розвиток, працю, виховання моральне, естетичне, екологічне, вивчення й урахування індивідуальних і вікових особливостей дітей, взаємини родини та школи, педагогічну майстерність учителя. Моральне виховання – є однією з найголовніших сфер розвитку людини. Моральність – це правила поведінки людини стосовно інших людей, суспільства. Саме моральність робить нас здатними бути частиною соціуму. Щоб рухатись у напрямку формування моральності, необхідно давати дітям моральні знання, етичні поняття, закладати моральні якості, пробуджувати совість і сором,

виховувати волю, вчити керувати власною поведінкою. Такий розвиток повинен проходити в атмосфері справедливості, порядності, щирості.

Новою в теорії В. Сухомлинського, що викликала широкий відгук, була ідея зближення школи та родини, як він це називав – «співдружність родини та школи». У статті «Слово до батьків», у інших роботах автор пропагував ідею повернення педагогічної відповідальності в родину. «На моє глибоке переконання, – писав В. Сухомлинський, – педагогіка повинна стати наукою для всіх: і для вчителів, і для батьків». Василь Олександрович приділяв велику увагу не лише шкільному вихованню, але й сімейному та особливо прискіпливо ставився до обставин і умов, у яких виховувалися діти.

«Удосконалення, поглиблення суспільного виховання означає неприменшення, а посилення ролі родини. Гармонійний, усебічний розвиток можливий тільки там, де два вихователі – школа й родина – не тільки діють заодно, ставлячи перед дітьми одні й ті ж вимоги, а й є одностайними, розділяють одні й ті ж переконання, завжди виходять з одних і тих самих принципів, ніколи не допускають розбіжностей ні щодо мети, ні щодо процесу, ні щодо засобів виховання».

Чим більше ми вчитуємося у твори В. Сухомлинського, тим більше розуміємо їхню глибину, зміст, ту основну думку, яку хотів донести педагог, і дивуємося тому, як глибоко В. Сухомлинський розумів дитину, дитячі переживання, знав думки дітей, їх мрії, як тактовно, ненав'язливо вчив дітей робити правильний вибір, правильні висновки. Філософські твори великого педагога спонукають і вихователів, і дітей до роздумів, до

аналізу вчинків героїв, до відповідних висновків, викликають бажання наслідувати їх або навпаки чинити по іншому. Темі філософії життя, місцю кожного у цьому житті на землі присвячено багато творів: «Зелене та рум'яне яблучко», «Колючка не може бути доброю», «Камінь і струмок», «Лебедина пір'їнка» та багато інших.

В. Сухомлинський наголошував: «Вести дитину в складний світ людських стосунків – одне з найважливіших завдань виховання». Любов педагога до своїх вихованців, його доброзичливість, чуйність мають величезну силу позитивного впливу. Діти чутливі до любові, вбирають у себе її промені, а це позначається на їхньому розвитку, особливо на духовному, моральному.

У цілому, ми можемо зробити висновки, що погляди В. Сухомлинського мають невичерпний позитивний зміст щодо збереження і формування традиційних поглядів на виховання та навчання дітей. Разом із тим, варто зауважити, що В. Сухомлинський не боявся експериментувати у своїй педагогічній діяльності, й саме це дало йому можливість розвинути педагогічну ідею та вивести її на новий рівень сприйняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти томах / Василь Сухомлинський. – Київ: Рад. шк., 1997. – Т.4. – 637 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – 269 с.
3. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа / В.А. Сухомлинский. – Москва : Просвещение, 1979. – 396 с.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1998. – 303 с.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В.О.Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. – К., 1976. – Т.1.
6. Даценко О. Ідеї В.О. Сухомлинського у діалозі з сьогоденням / О. Даценко //Сільський вісник. – 2003. – 17 травня. – С. 5–6.

*Анастасія Нігуренко, студентка 31 групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ ОСВІТИ В ПРИЗМІ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Українська освіта перебуває на порозі грандіозної реформації та модернізації сучасної школи.

У формулі «Нової української школи» зазначено, що «виховний процес буде невід’ємною складовою усього освітнього процесу й орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності. Виховання не буде винесене в окремі «заняття з моралі». Формування характеру можливе через наскрізний досвід. Усе життя Нової школи буде організоване за моделлю поваги та демократії».

Як ми бачимо, сьогодні відбувається процес психологізації навчально-виховного процесу, який класик вітчизняної та світової педагогічної теорії і практики В.О. Сухомлинський визначив як необхідну умову якісного функціонування освітнього середовища.

Отже, сьогодні ми будемо говорити про використання ідей Василя Сухомлинського у процесі

психологічного забезпечення реформування системи загальної середньої освіти.

Педагогічна творчість В.О.Сухомлинського багатогранна й невичерпно багата. Він був справжнім знавцем і дослідником психології людини, глибоко розумів душу дитини, її переживання, почуття, прагнення й сподівання, досконало знав психологію взаємин батьків і дітей, молодшого і старшого поколінь, міжособистісних стосунків у дитячих колективах, психологічний клімат у соціальних групах і ті фактори, що його зумовлюють.

Головною метою навчально-виховного процесу Василь Сухомлинський вважав всебічний розвиток особистості, де кожна дитина неповторна, з почуттям власної гідності, а нездібних і ледачих дітей немає. Через усі педагогічні праці В.О.Сухомлинський проводить основну ідею – ідею самоутвердження й становлення особистості громадянина у творчій праці на користь суспільства.

Водночас В.О.Сухомлинського все життя хвилювали й проблеми сімейного виховання, батьківської педагогіки, тієї найменшої соціальної ділянки, де закладаються основи особистості, формуються характер молоді людини, моральні почуття, поведінка, громадянська зрілість. Він був переконаний у тому, що успіху у вихованні поколінь можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи й громадськості. «Всі шкільні проблеми стоять і перед сім'єю, усі труднощі, які виникають у складному процесі шкільного виховання, сягають своїм корінням у сім'ю».

Особливу увагу приділяв В.О.Сухомлинський трудовому вихованню дітей: вихованню любові до роботи,

працьовитості, поваги до людей праці, бережливого ставлення до матеріальних і духовних благ людства.

Будь-які реформи та трансформації повинні враховувати попередній досвід, здобутки, прогресивні ідеї, щоб не повторювати вже зроблених помилок, використовувати позитивне для подальшого руху вперед. І тут на допомогу має прийти педагогічний досвід нашого земляка, народного вчителя України.

Працюючи над даною проблемою, ми вирішили дослідити ефективність використання спадщини В.О.Сухомлинського у практичній реалізації концепції «Нова українська школа».

Проблема виховання Людини у творчій спадщині видатного педагога розглядається багатьма відомими методистами, педагогами, вчителями-практиками. Школа починається з учителя, творчого вчителя. А ними багата й наша школа. Ідеї В.О.Сухомлинського успішно впроваджуються на уроках різного напрямку.

Сьогодні всіх педагогів цікавить питання «Формування життєвої компетентності школярів в умовах соціального середовища шляхом використання спадщини В.О.Сухомлинського».

В документі «Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи» визначено основні напрямки роботи. Це:

- розвивати культуру розумової праці учнів;
- навчати їх адекватно реагувати на певні ситуації та явища зовнішнього середовища;
- навчити усвідомлювати свої почуття, культурно виявляти емоції.

А мета Нової української школи:

- навчати уміння читати й розуміти прочитане;
- висловлювати думку усно й письмово;
- розвивати критичне мислення, здатність логічно обґрунтувати позицію;
- розвивати творчість, уміння оцінювати ризики та приймати рішення;
- навчати уміння конструктивно керувати емоціями, бути здатним застосовувати емоційний інтелект, співпрацювати в команді.

Якщо провести аналогію й порівняти сучасну мету новітньої школи із метою педагогічної діяльності В.О.Сухомлинського, то можна знайти багато спільного, зокрема створення школи на демократичних гуманних засадах.

Неможливо переоцінити значення казок, оповідань Василя Сухомлинського у формуванні справжньої особистості, індивіда. Моральні настанови мають потужний потенціал і вдало використовуються на годинах спілкування: «Дивись не забудь – людиною будь», «Бути на Землі людиною», «Повага у твоїй родині».

Всім педагогам необхідно постійно використовувати спадщину великого Педагога у своїй виховній роботі. Відомі праці «Батьківська педагогіка», «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину» повинні бути настільними книжками для кожного вчителя, вихователя.

Використання спадщини В.Сухомлинського доцільне і в процесі формування соціальної компетенції.

Навчати дітей мислити, формувати й доводити свою точку зору – це завдання кожного вчителя.

У В.О.Сухомлинського є казки філософського спрямування, які можна використати, організовуючи дискусії на уроках.

Можна розробити цикл уроків «Виховання підростаючого покоління у творах В.О. Сухомлинського», на яких можна використати ситуативні вправи через рольову гру та інсценізацію. Організація такої роботи надає можливість багаторазового мовленнєвого зразка – структури й лексичних одиниць в умовах максимально наближених до реального спілкування.

Постає питання: хіба це не є ефективним засобом активізації навчальної діяльності та потужним двигуном для розвитку критичного мислення? Цілком зрозуміло, що така єдність навчального та виховного процесів сприяє гармонійному розвитку учня в соціально позитивному напрямку під час вивчення різних предметів.

Формула Нової української школи складається з восьми базових компонентів:

новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;

педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;

умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;

орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитино центризм;

наскрізний процес виховання, який формує цінності;

нова структура школи, що дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;

децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;

справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти. Всі вони перегукуються з ідеями великого педагога – В.О.Сухомлинського.

Науково-педагогічна спадщина В.Сухомлинського розкриває найважливіші проблеми навчання й виховання, є надійним підґрунтям побудови національної освіти та розвитку нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті: (підсумки розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015-2016 навчальному році та завдання на 2016-2017 навчальний рік) [електронний ресурс] /За матеріалами Міністерства освіти і науки України:<https://www.pedrada.com.ua/news/3901-qqn-16-m8-18-08-2016-novu-deologyu-reformi-seredno-osvti-zaprovadyat-u-2018-rots>

2.Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: за станом на 18листопада 2016 р. [електронний ресурс] / За матеріалами Міністерства освіти і науки України:

<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.

3.В.О.Сухомлинський. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський. - К.: Радянська школа, 1976.

4.В.А.Сухомлинский. Как воспитать настоящего человека/В.А.Сухомлинский – К.:Радянська школа, 1975.

*Двигун Лілія, студентка 33 групи
(керівник, О.П. Жерепа, старший викладач)*

Провідні педагогічні ідеї Василя Сухомлинського в освіті сьогодення

В. Сухомлинський – видатний педагог, творчість якого має істотний вплив на практику виховання підростаючого покоління у сьогоденні. Всім відомо, що саме він у числі перших заговорив про необхідність гуманізації навчально-виховного процесу і фактично сформулював сучасну парадигму в освіті – особистісно орієнтоване, демократичне і гуманне виховання.

У своїх роботах В. Сухомлинський приділяє значну увагу використанню основних принципів народного виховання. Класик радянської педагогіки відзначав, що опора на виховний досвід народу, національну культуру – той резерв, який використовувався недостатньо в теорії і практиці виховання радянських дітей.

До вивчення педагогічної концепції педагога-новатора звертається багато сучасних та вітчизняних дослідників, зокрема В. Антонець, О. Сухомлинська, С.Білецька, Г. Біушкін, М. Богуславський, А. Гранкін, Н. Карпова, В. Ликова, М.Мухін, С. Соловейчик, Л. Подольна, І. Старцева, Г. Туюкіна, Т. Челпаченко та ін. У їхніх наукових роботах розглянуті гуманістичні ідеї вченого, його методологічні принципи виховання дітей різних вікових груп; питання, пов'язані зі співвідношенням особистого і громадського в дитячому колективі; проблеми дидактики; підвищення

психолого-педагогічної майстерності вчителів.

Метою мого дослідження є розкриття значення провідних педагогічних ідей Василя Сухомлинського в освіті сьогодення. Педагогічна концепція В. Сухомлинського сформувалася на основі власного педагогічного досвіду, а також була обумовлена змінами в суспільному, ідеологічному житті. Вона удосконалювалась протягом усього періоду його педагогічної діяльності, наукового пошуку, а значить, протягом усього життя. Тому сприймати педагогічну систему В. Сухомлинського варто не спрощено і відокремлено, а у всій її складності та єдності, у взаємозв'язках і взаємовпливах з іншими явищами: суспільному становищем, ступенем розвитку педагогічної науки, школи, освіти.

Слід додати, що діяльність Василя Олександровича відбувалася не в найсприятливіших для творчості умовах: в умовах лицемірства, ханжества, морального розладу керівних структур, всесильної влади ідеології, що охопила і культуру, і науку. Василю Олександровичу доводилося враховувати ідеологічні керівні установки, відповідати на напади ретроградів від педагогіки, малоосвічених, але активних захисників «чистоти» радянської педагогіки, теорії комуністичного виховання, в рамки якої не завжди вкладались його думки і справи. Усе це доповнювалось безкінечними виснажливими розмовами з видавцями і редакторами, поясненнями, переконаннями та ін.».

Педагогічні роботи В. Сухомлинського мають різноплановий, багатоаспектний характер. Творча думка педагога зазнавала певної еволюції, вона постійно збагачувалася, поглиблювалася, відточувалася.

Ідеї Майстра і сьогодні не сприймаються як догми, а тільки як поради, як поштовх до дії та велике поле для роздумів. Він писав, що школа має бути «царством допитливої й наполегливої думки».

Одним із перших у світовій педагогіці В. Сухомлинський звертається до принципу наступності у процесі формування компетентності учити вчитися, саме цим підтверджуючи її надпредметність та життєву значущість. «Ось тут і виникає розрив між початковими класами і дальшими ступенями навчання. У початкових класах ми дуже боязко, несміливо даємо в руки дитини інструмент, без досконалого володіння яким неможливо уявити її інтелектуальне життя, її всебічний розвиток, а потім у середніх класах учителі вимагають, щоб інструмент цей у руках дитини діяв швидко і безвідмовно».

Педагогічна система В. Сухомлинського почала складатися ще на початкових етапах його педагогічної діяльності. Сімнадцятирічним юнаком В. Сухомлинський він вперше увійшов педагогом у школу села Василівка Кіровоградської області. Спочатку працював старшим піонервожатим, потім учителем молодших класів, пізніше викладав українську мову і літературу. Після закінчення філологічного факультету Полтавського педагогічного інституту В. Сухомлинський був призначений завучем у районну середню школу. Саме в цей п'ятирічний період у початківця-педагога сформувався ряд переконань, що склали потім ядро його гуманістичної педагогічної системи. Серед них: щирий і напружений інтерес до особистості дитини, використання різних прийомів активізації пізнавальної діяльності

школярів, органічна єдність урочної й позаурочної діяльності, акцент на виховання громадянських ідеалів, дружні довірливі відносини з вихованцями, перші наукові дослідження на пришкільній сільськогосподарській ділянці.

Наступний період розвитку педагогічної системи В. Сухомлинського охоплює майже десятирічний період – з 1948 по 1956 роки. І тут, мабуть, уперше рельєфно проявляється рухливий характер ідей і поглядів мислителя. Якщо спочатку він заявив про себе як переконаний прихильник «школи навчання» з її установкою на твердий базовий компонент знань і умінь, розумову працю учнів, то в другій половині 50-х років В. Сухомлинський рішуче переглядає свої погляди з позицій парадигми «трудової школи».

У ролі провідних цінностей учителя тепер виступає творча розвиваюча діяльність; поєднання фізичної та розумової праці на основі дослідницької роботи; прерогатива освоєння учнями засобів пізнання над власне оволодінням знаннями.

Основними рисами педагогічної системи «пізнього Сухомлинського» можна назвати трактування особистості, яка формується як самоцінність, розуміння виховання як феномена, значною мірою незалежного від вимог суспільства, висування в якості головної мети – виховання вільного розвитку дитини як активної особистості, розкриття її індивідуальності.

Для вчителя у вихованні провідною стає педагогічна установка на синхронний процес впливу двох суб'єктів. У центрі педагогічного процесу перебуває дитина з її активністю, інтересами, індивідуальними творчими здібностями, на які, перш за все, і повинні бути

орієнтуватися вчителі. У зв'язку з цим головним завданням педагогів стає створення сприятливих умов для розвитку дітей. Тому в школі акцент в освіті було зроблено на розширення уявлень дітей про навколишній світ, розвиток у них критичності мислення і незалежності поведінки, на формування системи моральних цінностей, а так само умінь і навичок самостійного отримання та використання інформації.

З точки зору природи формування особистості В. Сухомлинський трактував виховання дитини як процес реалізації («розгортання») невід'ємно притаманних їй вроджених біологічних властивостей, спонтанних реакцій та імпульсів, спочатку генетично закладених у ній природою. Разом з тим, велике значення надавалося і спеціально організованому вихованню соціуму.

Отже, педагогічна спадщина В. Сухомлинського не втратила значущості для сучасної педагогічної науки і практики. Аналізуючи природу педагогічної праці, В. Сухомлинський стверджував, що за своєю сутністю учительство – це безперервна творчість: «Якщо ви хочете бути могутньою силою, що впливає на колектив, будьте для своїх вихованців, за висловом Т.Г. Шевченка, апостолом правди і науки, це означає, по суті, – совістю народу».

Творчі досягнення видатного педагога увійшли до скарбниці світової педагогіки й ефективно використовуються в організації системи освіти в різних країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихрущ А. Контроль і оцінювання у концепції розвивального навчання В.О.Сухомлинського / А. Вихрущ, В. Вихрущ // Початкова школа. – 2002. – № 9. – С. 32–35.
2. Горопашна Т.В. Гуманістичні поради-заповіді В.О. Сухомлинського / Т.В.Горопашна // Творче використання ідей Василя Сухомлинського в умовах реформування загальноосвітньої школи: [тези матеріалів] Всеукраїнської студент. наук.-практ. конф. – Кіровоград, 2002. – С. 15–16.
3. Основы национального воспитания. Курс лекций. – Алматы : КазНПУим. Абая, 2010. – 97 с.
4. Сухомлинский В.А. Переиздание (Антология гуманной педагогики) / В.А.Сухомлинский. – М.: Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 2002. – 224 с.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В.А. Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1985. – 557 с.

*Вікторія Кучерява, студентка 32-І групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

ВИСВІТЛЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Державні освітні стандарти і навчальні програми покликані забезпечувати «формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі».

Традиційно завдання шкільної освіти визначалися набором знань, умінь і навичок, які має опанувати випускник. На сьогодні такий підхід виявляється недостатнім, соціуму (навчальним закладам, виробництву, сім'ї) потрібні не всезнайки і базіки, а випускники, готові долучитися до подальшої діяльності, здатні практично розв'язувати життєві та професійні проблеми, що постають перед ними. Звертаючись до витоків компетентісного підходу, розглянемо ідеї ефективності знань, ціннісного ставлення особистості до набутих знань як основи самореалізації. У цьому сенсі широко відомий науковий доробок В. Сухомлинського, який дослідив і реалізував у педагогічному досвіді можливість поєднання навчання, праці, практичної повсякденної діяльності школярів.

Спадщина В. Сухомлинського дає можливість визначити дидактичний регламент формування та розвитку

загальнонавчальних умінь, основних позицій змісту, форм, методів та організації діяльності педагогів школи щодо вдосконалення загальнонавчальних умінь школярів.

Головною метою системи педагогічної освіти є підготовка професійно компетентних і конкурентоздатних, гуманістично зорієнтованих висококваліфікованих спеціалістів, тобто формування суб'єктів професійної діяльності, здатних вільно та свідомо самовизначатися у педагогічній дійсності, творчо розв'язувати проблеми педагогічного процесу в спільній діяльності з учнями. В. Сухомлинський вважав, що професія вчителя є особливою, близькою до науково-дослідної. Педагог має аналізувати факти, передбачати наслідки виховного впливу, інакше він перетвориться на ремісника.

Значимими в аспекті компетентнісного підходу є ідеї В. Сухомлинського щодо творчого характеру педагогічної діяльності. Видатний педагог зазначав: «...перетворення наукових істин у педагогічний досвід творчої праці — це найскладніша сфера дотикання науки до практики. Зроблене вченим відкриття, коли воно оживає в людських взаєминах у живому пориві думок та емоцій, постає перед учителем як складне завдання, розв'язати яке можна багатьма способами, й у виборі способу, у втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції саме й полягає творча праця вчителя».

Орієнтація освіти на підготовку до життя і праці через виконання різноманітних видів практичної діяльності, на що звертав особливу увагу В. Сухомлинський, передбачає опору на функціональний підхід до розуміння сутності людини з тим, щоб визначити необхідні види цієї діяльності. При цьому сама освіта як

процес є однією з основних функцій діяльності, а розвиток самого суб'єкта діяльності – одним із продуктів людської діяльності.

Компетентність – одна з дефініцій результату навчання. Компетентність розглядається як ступінь відповідності наявних знань, умінь і навичок, досвіду особистості реальному рівню складності тих завдань (проблем), які вирішує особистість на певному етапі її життєдіяльності.

Професія вчителя – надзвичайно чутлива до вимог. Світ безупинно змінюється, вимоги посилюються. Розвиток школи – це насправді професійний розвиток кожного вчителя. В освіті поняття компетентності пов'язане з процесом навчання. У школі формуються компетентності учнів, але вона водночас є тією організацією, яка правильно функціонує завдяки переліку певних компетентностей учителів.

Вчитель – це:

- професія високої кваліфікації;
- професія ціложиттєвого навчання;
- мобільна професія;
- професія партнерства і співпраці.

Що означає для освіти переорієнтація на компетентнісний підхід?

Слід відмовитися від так званої енциклопедичності змісту шкільного навчання і формувати в школярів передусім ті знання, які є необхідними для використання практичних, ситуативних, особистісно-орієнтованих комунікативних завдань; учень повинен мати можливість планувати свої освітні результати й удосконалювати їх у процесі постійної самооцінки на основі власної мотивації

та відповідальності за результат; навчальний процес має бути відкритим до зовнішніх інтеракцій та інституцій; і безумовно йдеться про свободу вчителя. В. Сухомлинський говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини.

Василь Олександрович визначив передумови, які б сприяли успішному навчанню дітей у школі. Такими передумовами, на його думку, є:

- сформованість інтелектуальних умінь – уміння спостерігати в довкіллі, проводити досліди в природі, розмірковувати, аналізувати й узагальнювати; відшукувати самостійно відповіді на запитання, порівнювати, зіставляти;

- мовленнєві вміння – уміння читати вірші, переказувати тексти художніх творів, складати самостійно розповіді і казки, вміння влучно добирати потрібні слова; оволодіння семантикою і граматичною будовою мови, зв'язним мовленням, словесною творчістю;

- морально-етична вихованість дитини: оволодіння азбукою морально-етичної поведінки: вміння поводити себе в колективі, в стосунках з дорослими і однолітками.

Особливий внесок у теорію і практику підготовки дітей до школи В. Сухомлинський зробив у 50–60-ті роки ХХ століття. Це був новаторський підхід до організації навчання дітей 6 років до початку їх систематичного навчання у школі. Зауважимо, що вченим була створена цілісна система навчання і виховання дітей до школи; визначено принципи організації дітей щодо підготовки їх до навчання у школі; розроблено інноваційні методики

роботи з дітьми, які впливали комплексно на розумовий, фізичний, естетичний, моральний розвиток дитини.

Аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського дає можливість виокремити принаймні три важливих напрями в загальній системі підготовки дітей до школи:

·різнобічна, гармонійна, цілісна підготовка майбутніх першокласників до навчання у школі, яка охоплює їхній розвиток, навчання й виховання;

·залучення батьків до систематичної роботи в сім'ї з підготовки дітей до школи; інтеграції виховних впливів школи і сім'ї у формуванні особистості майбутніх першокласників;

·підготовка майбутніх учителів-класоводів до роботи з майбутніми першокласниками.

Особистість учителя визначає розвиток особистості учня. З огляду на це традиційно висувають високі вимоги до особистих якостей учителя, які в особистісно орієнтованому підході до навчання й виховання можуть мати вирішальне значення. Положення про необхідність високих особистих якостей учителя, розроблене В. О. Сухомлинським, можна розглядати як принцип особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання — принцип залежності розвитку особистості учня від особистості вчителя. Він містить чотири вимоги до вчителя.

Першою є вимога любові до своєї справи. «Щоб знайти в кожному учневі найсильнішу його сторону, відкрити в ньому золоту жилку, — пише автор у статті «Суспільство і вчитель», — усі вчителі повинні бути людьми, пристрасно закоханими у свою працю, що вміють запалити вогник такої самої любові у своїх вихованців». Із

уст учителя, на думку Василя Олександровича, дитина часто чує моральні повчання і настанови. Усе це набуває авторитету в очах дитини лише остільки, оскільки вона, дитина, бачить у своєму вчителеві людину, одухотворену своєю працею, закохану у свою працю.

Другою є вимога високої кваліфікації. «Чим більше знає вчитель, — пише В. Сухомлинський у праці «Павлівська середня школа», — чим частіше й успішніше відкриває він перед учнями горизонт науки, тим більшу допитливість і жаждобу до знань виявляють учні...».

Третьою є вимога високих моральних якостей. «Вирішальне значення має те, — читаємо у роботі «Народження громадянина», — яких людей побачить у нас підліток. Ми мусимо бути для підлітків зразком багатства духовного життя; лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати».

І, нарешті, *четвертою* є вимога творчого підходу вчителя до навчання й виховання. «Без вдумливого, індивідуального, творчого підходу до кожної людини розв'язати це завдання неможливо, — ділиться роздумами видатний педагог у статті «Народний учитель». — У цій справі найстрашніше — формалізм, надія на якісь універсальні форми й методи виховання. Є чудові методи виховання, але якщо в будь-який із них повірити як у всесильний, єдиний, як у панацею від усіх лих, — найкраща справа може перетворитися у свою протилежність».

Реалізація ідей компетентнісного підходу передбачає усвідомлення того, що усі компетентності є однаково важливими і тісно повязаними між собою, усі вони рівною мірою гарантують соціальну і громадянську

інтеграцію, , отримання освіти, працевлаштування, успіх у особистій сфері тощо. Відтак, компетентнісний підхід розуміємо як цілісну систему.

В.Сухомлинський стверджує, що між окремими складовими частинами навчально-виховного процесу наявні численні складні взаємозв'язки і взаємозалежності. «Виховання всебічно розвиненої особистості – це вміння розібратися у великій кількості найскладніших і немовби непомітних на перший погляд залежностей, – пише Василь Олександрович у праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості». – Бути мудрим вихователем – означає насамперед розуміти причинно-наслідкові зв'язки в усьому, що ми повсякденно бачимо, робимо, чого ми чекаємо». Це положення може бути сформульоване як принцип особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання, який покладено в основу компетентнісного підходу.

Саме як систему, тобто сукупність елементів, між якими існує закономірний зв'язок або взаємодія, він розглядає навчально-виховний процес, а замість слова «система» використовує слова «гармонія» і «єдине ціле». «У вихованні всебічно розвиненої людини, — пише В. Сухомлинський у доробку «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», — взагалі немає нічого другорядного, усе тут важливе, і коли що-небудь пропущено або зроблено неправильно, руйнуються основи гармонії, якою є всебічний розвиток як єдине ціле».

Націленість на виокремлення та формування ключових компетентностей є перспективним напрямком у науці й практиці навчання. Перехід до компетентнісного підходу – це є вимоги сьогодення. Спостерігаємо стійку

тенденцію утвердження не лише поняття «компетентнісний підхід», а й осмислення його сутності, адже реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості.

Сучасні концепції педагогічної освіти базуються на ідеях розвитку людських ресурсів та саморозвитку освітніх інституцій і суб'єктів педагогічного процесу.

Серед принципів професійного розвитку педагогів та управлінських кадрів освіти провідним визначено реалізацію компетентнісного підходу до розвитку фахової кваліфікації педагогів і керівників навчальних закладів, що передбачає необхідність переходу від кваліфікації, яку спеціаліст здобуває один раз і назавжди, до компетентності, яка дозволяє мобільно змінювати професійну діяльність, зумовлену соціально-економічними змінами, динамікою ринку праці, концепцію Болонського процесу.

Основні ресурси повинні бути спрямовані на підготовку кадрів. Педагогічна спадщина В.Сухомлинського, зокрема в царині підготовки педагогічних працівників, має надзвичайно важливе значення, є вагомим надбанням педагогічної громадськості, оскільки проблеми підготовки вчителів посідають одне з чільних місць у теоретико-практичній спадщині видатного педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Правий В.Т. Творче впровадження педагогічних ідей В.О.Сухомлинського в умовах розбудови національної освіти / В. Т. Правий // Освітянське слово. — 1998. — № 7. — С. 60-68.

2. Савченко Л. Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського в системі методичної роботи школи / Л. Савченко // Освітянське слово. — 2000. — № 8. — С. 4.

3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. Сухомлинський. — К. : 1976-1978. — Т. 3. — С. 383-385.

4. Сухомлинський В. О. Особистість учителя. Педагогічний колектив і всебічний розвиток вихованців / В. Сухомлинський. — К. : Радянська школа, 1976. — Т. 1. — С. 83.

5. Сухомлинський В. О. Роль вчителя в духовному житті колективу та особистості / В. Сухомлинський. — К. : 1976. — Т. 1 — С. 71-74.

6. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні / В. Сухомлинський. — Т. 5. — К. : 1977. — Т. 5. — С. 247-249.

7. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. Сухомлинський. Вибр. тв. Т. 5. — К. : Радянська школа, 1977. — Т. 4. — С. 56.

8. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607

9. Становлення Нової української школи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/301-stanovlennya-novo-ukransko-shkoli>.

*Лілія Кодак, студентка 22 групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ В ТВОРЧОСТІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського – це невичерпне джерело мудрості. Вона спонукає до роздумів, наукових пошуків та творчих звершень. Звертаючись до наукових напрацювань видатного педагога, можна знайти відповіді на запитання, які виникають в освітньому процесі або підґрунтя для подальших роздумів. В.О. Сухомлинський був новатором, людиною, яка не боялася відстоювати свої ідеї. Усі наукові праці В.О. Сухомлинського пронизані любов'ю до дітей, а його ідейні постулати спрямовані на формування та розвиток творчих здібностей учнів. Відповідальний педагогічний підхід, що використовувався В.О. Сухомлинським впродовж усього періоду навчання учнів у школі заслуговує уваги. Не зважаючи на те, що час минає, змінюються освітні технології, теоретико-практичні рекомендації В.О. Сухомлинського не втрачають своєї актуальності, а, навпаки, набувають в умовах сьогодення нового звучання.

Сьогодні ми можемо бачити різні шляхи формування та розвитку творчих здібностей учнів крізь призму ідей В.О. Сухомлинського.

Творчі здібності – це комплекс індивідуальних особливостей людини, до складу якого входять ґрунтовні знання, навички і вміння, завдяки яким особа швидко та

якісно здійснює певний вид діяльності та отримує значимі для суспільства результати.

Для того, щоб розвивати творчі здібності учня, перш за все, слід детально вивчити його інтереси, наукові нахили та здібності. Знати дитину – це найголовніша точка, де стикаються теорія і практика педагогіки, де сходяться всі нитки педагогічного керівництва шкільним колективом. Під час навчання в школі учні не лише отримують знання, вони формуються як особистості. Саме школа дає дитині «путівку» в життя, допомагає зорієнтуватися в складному вирі буття, знайти своє покликання. У зв'язку з цим, на учителя покладається обов'язок, який полягає у виявленні та розвитку творчих здібностей дітей.

Слід звернути увагу, що поняття «навчальні здібності» та «творчі здібності» не є тотожними. Аналізуючи перше поняття можна зробити висновок, що воно включає здібності до успішного засвоєння програмового матеріалу. Натомість, поняття «творчі здібності» включає в себе уміння нестандартно мислити та робити наукові відкриття. Учень може мати навчальні здібності, але не володіти творчими. Отже, поняття «творчі здібності» є більш широким та включає в себе поняття «навчальні здібності».

Творчість у прямому розумінні цього слова – це створення духовних і матеріальних цінностей високої суспільної значущості – є вершиною духовного життя людини, показником найвищого ступеня розвитку її інтелекту, почуттів, волі. Творча людина мислить нестандартно, завжди готова до ризику. Водночас вона відрізняється силою волі та працездатністю, наполегливістю в досягненні своєї мети.

Творчість дітей – глибоко своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоутвердження, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини. Цю самобутність не можливо охопити якимись правилами, єдиними і обов'язковими для всіх. У зв'язку з цим, до кожного учня слід застосовувати індивідуальний підхід. Дитиноцентризм – це основний принцип освітнього процесу, який ґрунтується на особистісно-орієнтованому навчанні учня та врахуванні його системи цінностей, життєвих орієнтирів та інтересів.

Заслуговує на увагу твердження В.О. Сухомлинського про те, що немає нездібних та бездарних дітей. У кожній людини є задатки, обдарування, талант до певного виду або кількох видів (галузей) діяльності. У зв'язку з цим, важливо виявити саме ту галузь науки, в якій учень зможе максимально розкрити свій творчий потенціал та самоактуалізуватися. Завдання школи полягає в тому, щоб допомогти учневі пізнати себе, зрозуміти, чого він прагне досягти в своєму житті, координувати його пошуки.

Розвиток творчих здібностей учнів – це не хаотичний процес. Він будується на системі відповідних правил, яких має неодмінно дотримуватися учень. Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожне з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача. Таким чином, під час навчання учень не лише отримує готові знання у вигляді доведених

теорем, але й сам намагається здобути знання шляхом власних спостережень та роздумів.

Однією з найважливіших особливостей творчості педагога є те, що об'єкт його праці – дитина – постійно змінний, завжди новий, сьогодні не той, що вчора. Наша праця – формування людини, і це покладає на нас особливу, ні з чим не зіставну відповідальність. Потрібно допомагати учневі у його творчих пошуках, але при цьому зберігати його самостійність та поважати його вибір.

Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення, що ніколи не припиняється, в складний духовний світ Людини, це – чудова межа: постійно відкривати в людині нове, вражатися новому, бачити людину в процесі її становлення.

Особистість вчителя стає реальною силою, яка виховує тільки тоді, коли сам вчитель володіє якою-небудь майстерністю, тому що без творчої праці неможливо виховувати. Запалити інших, якщо сам залишається байдужим, неможливо. У зв'язку з цим, важливо, щоб учитель був прикладом для наслідування, еталоном знань. Учитель повинен любити дітей, бути закоханим у науку. Його ставлення до предмета передається учням і спонукає їх працювати ще більш наполегливо.

Провідним напрямком виховання учнів є розумове виховання. Ступеневий характер освітнього процесу передбачає етапи формування особистості. Переходячи до кожного нового класу учень набуває певні знання та досвід, теоретичні і практичні навички, які сприяють його розвитку.

За В.Сухомлинським, розумове виховання — це «надбання знань і формування наукового світогляду,

розвиток пізнавальних і творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, виховання інтересу й потреби в розумовій діяльності, у постійному збагаченні науковими знаннями, у застосуванні їх на практиці».

В.О.Сухомлинський вважав, що розумове виховання неможливе без спеціального, спланованого, постійного розвитку розумових сил і здібностей дітей. Цією роботою Василь Олександрович керував понад 20 років, учителі починали її за два роки до вступу дітей до школи, причому паралельно з процесом вивчення мислення дитини, дискретності її мозку, здатності «думати про свої думки».

З метою поліпшення дискретності мозку дитини у Павлівській школі проводили спеціальні уроки мислення. З 5 до 10 років дітям потрібно відкривати якнайбільше незрозумілого, цікавого. Чим більше незрозумілого, тим яскравіший інтерес. У дитини виникає багато «чому?». У такі моменти "дитина думає, спостерігаючи, і спостерігає, думаючи".

В. О. Сухомлинський любив повторювати: «Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму». Він вважав дуже важливим, щоб перші істини діти отримували з оточуючого світу, щоб дитину через світ природи вводили в світ суспільних відносин. «Школа під голубим небом», або, як її ще називали, «Школа радості» – справжнє талановите відкриття Сухомлинського. У ній уроки проходять на природі. Ідея такої школи зустрічалась ще у Ж.-Ж. Руссо, але Василь Олександрович розвинув, поглибив і переосмислив її. У його працях вона набула цілеспрямованого універсального характеру, вид цілісної педагогічної доктрини. «Школі радості» педагог приділяв багато уваги у своїй кращій книзі «Серце віддаю дітям»,

удостоєній Державної премії Української РСР у 1974 році (помертньо).

Питання розумового виховання були в центрі уваги всіх праць В. О. Сухомлинського та в його практичній діяльності. Його одержимість цією проблемою знаходимо в праці «Як виховати справжню людину». Говорячи про образ ідеальної людини, яку слід назвати справжньою, В. Сухомлинський вважає, що такій людині поряд з іншими якостями повинні бути властиві «інтелектуальне багатство, творчий розум, прагнення жити у світі думок, постійне бажання збагачувати і розвивати свій розум».

Дуже цінні положення і висновки В.О. Сухомлинського про розумове виховання ввійшли до збірника «Про розумове виховання», вони мають непересічне значення для педагогічної громадськості, студентства, усіх читачів. Книга складається з п'яти розділів. Перший розділ – «Розумове виховання, його суть, місце і роль у системі виховної роботи»; другий – «Школа багаття знань, освіченості, розумової культури і розумової праці»; третій – «Світ природи і розумове виховання»; четвертий – «Дайте дитині радість розумової праці, радість успіху в навчанні»; п'ятий – «Як розвивати мислення і розумові здібності дітей». А які багаті ці підрозділи! Тут можна дізнатися про суть розумового виховання, його зв'язок з інтелектуальним і трудовим розвитком; про роль учителя, педколективу в розумовому розвитку; про наукову організацію процесу оволодіння знаннями; про «школу під голубим небом»; про керівництво розумовою працею учнів на уроці; про роль казок, про шляхи розвитку мислення, розумових здібностей дітей.

Розумове виховання збагачує учнів інтелектуальним сенсом, сприяє всебічному розвитку особистості.

Слід враховувати, що здібності учнів потрібно постійно розвивати. Досягненню вказаної мети сприяє проведення низки творчих заходів.

Формування та розвиток творчих здібностей учнів – це складний процес, який вимагає теоретичного та методичного забезпечення. Вирішення цього завдання забезпечує високий інтелектуальний рівень учнів, вміння раціонально аналізувати інформацію та впроваджувати прогресивні ідеї в процесі своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – с. 426-436.

2. Сухомлинський В.О. Елементи творчості в діяльності молодших школярів / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 273–278.

3. Сухомлинський В. О. Людина неповторна / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 томах. – Т. 5. – К. : Рад. школа, 1977. – С. 80-96.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад.шк., 1988. – 304 с.

5. Сухомлинский В.А. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности / В.А. Сухомлинский // Вибрані твори в 5 т. – К. : Рад.шк., 1979. – Т. 5. – с. 4-70.

6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. – К. : Рад. школа, 1979-1980. – Т.4. – с. 214.

*Марія Самойленко, студентка 31 групи
(керівник Т.С.Березівська, викладач-методист)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Питання навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності сьогодні, адже право на рівний доступ до якісної освіти за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей.

Інтеграція дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній школі становить складну проблему. Її позитивне розв'язання дуже бажане, оскільки як кожна дитина, а особливо з психофізичними вадами, маючи потенційні можливості повноцінного розвитку як особистість, громадянин, потребує якомога ширших контактів із навколишнім світом. Проте саме лише перебування у широкому соціумі без спеціальної педагогічної роботи, спрямованої на введення дитини у предметний світ і світ людських стосунків, ще не розв'яже проблеми. Крім того, такі діти потребують дбайливого дотримання охоронного режиму та лікарського контролю, що необхідно забезпечити в інклюзивному класі загальноосвітньої школи. Без забезпечення всіх умов, необхідних дитині з особливими освітніми потребами, форсована інтеграція в загальноосвітньому просторі може завдати непоправної шкоди її здоров'ю, а отже – і формуванню особистості в цілому. Особливо актуальна зазначена проблема для педагогічної діяльності.

Збільшення кількості дітей з особливими освітніми проблемами потребує перебудови навчання й виховання. Концепція перебудови передбачає принципову зміну погляду на дитину, позбавляючись існуючих стереотипів і установок, на яких переважно будуються дії педагога.

Перші кроки до розв'язання проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами були здійснені ще наприкінці XIX ст. Так, зокрема, питання про створення та організацію спеціальних шкіл та дитячих садочків для дітей з відхиленнями порушувались у працях багатьох українських педагогів.

У цьому напрямку працювали й німецькі дефектологи Р. Вайс, Б. Менель, А. Фукс, які рекомендували розпочинати роботу з такими дітьми якомога раніше (бажано з дошкільного віку). За таких обставин, вважали вони, створюються сприятливі умови для попередження вторинних порушень.

Питання про створення державної системи громадської допомоги дітям з вадами психофізичного розвитку, їхнє навчання, виховання і лікування у спеціальних закладах порушувались багатьма педагогами та медиками.

В.О. Сухомлинський теж не стояв осторонь. Він піднімав питання про особливості психолого-педагогічної підтримки важких дітей у контексті освітніх проблем в Україні.

Поняття «діти з особливими освітніми потребами», широко охоплює всіх дітей, чиї освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо). Загальноприйнятий

термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку.

Найбільш поширене та прийнятне стандартне визначення «особливих потреб», зокрема в країнах Європейської Спільноти, подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standard Classification of Education): «Особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Додатковими ресурсами можуть бути: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг)».

Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є формування інклюзивного освітнього середовища.

Сьогодні перед нами стоїть надзвичайно важливе і відповідальне завдання – виховати нове покоління українців, для якого інклюзія стане частиною світогляду, інклюзія як новий погляд на місце «особливої» дитини в суспільстві.

Інклюзія – це не лише про рівний доступ, а й про якість освітніх та інших соціальних послуг. Коли в школі навчаються різні діти, це автоматично не означає, що дотримано право кожної дитини на освіту. Належна інклюзивна політика в Україні гарантуватиме, що всі діти мають доступ та рівні можливості отримати якісну освіту. Саме тому реформа загальної освіти та реформа інклюзивної освіти є, безумовно, взаємопов'язаними і

повинні йти рука об руку, щоб вчителі сприяли інклюзивності та різноманітності в класах так само, як вони мають сприяти здійсненню реформи загальної освіти.

Інклюзивна освіта – це, насамперед, право кожної дитини на отримання якісних освітніх та інших послуг за місцем проживання і, відповідно, обов'язок держави забезпечити їх. Окрім того, інклюзивна освіта має низку переваг для всіх учасників освітнього процесу – дітей, батьків, педагогів і суспільства в цілому. Інклюзивна освіта – це постійний процес визначення і подолання перешкод для максимально значущої участі всіх в освітньому процесі.

Інклюзивний підхід в освіті покликаний сформувати педагогічну свідомість учителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати дитину з особливими освітніми потребами як цілісну особистість, повноцінну складову суспільства. Оскільки, відмінності між людьми є природним явищем, то і навчально-виховний процес слід відповідним чином адаптувати до потреб дітей, а не «підганяти» його під старі організаційні шаблони.

В процесі організації навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти цінними стають погляди В. Сухомлинського на специфіку роботи з дітьми із заниженою здатністю до навчання. Василь Олександрович характеризував дітей з інертним типом нервової діяльності, як дитину в якій потік думок тече бурхливо, стрімко, народжуючи все нові образи, з іншої - як широка, повноводна, могутня, таємнича в своїх глибинах, але повільна річка. Навіть непомітно, чи є у цієї річки течія, але вона сильна і нестримна, її не повернути у нове русло, тоді

як швидкий, легкий, стрімкий потік думки інших дітей можна ніби перегородити, і він відразу ж спрямується в обхід.

Стосовно дітей з особливостями психофізичного розвитку В. Сухомлинський відзначав: «Вчити і виховувати таких дітей треба у масовій загальноосвітній школі: створювати для них якісь спеціальні навчальні заклади немає потреби. Ці діти не є потворними, а найкрихітніші, найніжніші квіти в безмежно різноманітному квітнику людства». Ця ідея згодом лягла в основу класів вирівнювання, як одного з найважливіших елементів інтегрованого навчання дітей з особливими освітніми потребами. І сьогодні у тих школах, в яких до розв'язання цієї проблеми ставляться з належною відповідальністю, створення інклюзивних класів дає виключно позитивні результати.

Так, за ініціативою В.Сухомлинського у Павлиській школі вперше було створено психологічну службу під назвою «Психологічна комісія». До її складу входили шкільний лікар і найкраще психологічно обізнані вчителі. Комісія ставила своїм завданням встановити причини, через які дитині важко вчитися. При цьому особливо велика увага приділялася аналізу особливостей сприйняття дитиною предметів і явищ навколишнього світу, особливостей мислення, мови, пам'яті, уваги. Неабиякою мірою цьому сприяла послідовна реалізація висунутого В. Сухомлинським принципу передбачуваного успіху. Учитель повинен постійно створювати для слаборозвиненого учня такі навчальні ситуації, які б відкривали перед ним цілком реальну перспективу успішних результатів власних навчальних зусиль.

До Василя Сухомлинського ніхто цю проблему не розглядав з такою гостротою і наполегливістю, ніхто так зацікавлено, послідовно і наполегливо не шукав гідної відповіді, як він. Ця відповідь виявилася дуже простою: невстигаючим учням для нормального психічного розвитку насамперед необхідно якраз те, чого у них немає - успіх у навчанні. Нехай незначний, але успіх. Без такого успіху не може бути нових, вищих досягнень, не може сформуватися повноцінна навчальна діяльність. «Моральні сили для подолання своїх слабких сторін (у тому числі і неуспішності з того або іншого предмету) дитина черпає у своїх успіхах». Мовою сучасних психологів реалізація цієї закономірності досліджується в концептуальних межах мотиваційної сфери досягнень учня.

Актуальним в умовах інклюзії є погляд Василя Олександровича щодо контролю та оцінювання знань учнів: «Не ловіть дітей на незнанні, оцінка - не покарання, оцінка - радість. Видатний педагог вважав, що головне - не допустити відчуження дітьми своєї «неповноцінності», перешкодити появі в них байдужного ставлення до навчальної праці, не притупити відчуття честі та гідності.

Звертаючись до вчителів, В. Сухомлинський наголошував: «Пам'ятайте, що Ви - не тільки сховище живих знань, не тільки фахівці, який уміє передати інтелектуальне багатство людства молодому поколінню, запалити в його душі вогник допитливості, любов до знань. Ви - один із скульпторів, який творить людину майбутнього. Виховання, творення людини – це Ваша професія».

На думку В.О. Сухомлинського, гармонійний і всебічний розвиток особистості можливий тільки там, де

два вихователі - школа і сім'я - не тільки діють разом, висувають однакові вимоги перед дитиною, а ще й є однодумцями, дотримуються єдиних принципів, не мають розбіжностей у цілях, методах і засобах виховання.

Отже, якщо особливості психофізичного розвитку дитини це, майже завжди, незмінний фактор, то спроможність учителів щодо розширення підходів у навчанні та вихованні дітей з особливими потребами, використанні ними різноманітних форм, методів і прийомів роботи мають змогу змінитись на краще.

Велике соціальне значення із формування ставлення до впровадження інклюзивної освіти та подолання людьми негативних стереотипів щодо людей з особливими потребами полягає в тому, що одним воно дає можливість жити повноцінним життям у суспільстві, а іншим - не сприймати ці особливості упереджено.

Робота над цим питанням повинна відбуватись постійно і послідовно. Її проводиться вона не лише конкретною особистістю, а комплексно працюють спеціалісти психолого-медико-педагогічної консультації, фахівці соціально-психологічної служби, педагогічні колективи, батьки, але глибина занурення у проблему здається недостатньою в тому плані, що впровадження інклюзивного підходу в освіті повинно пройти певні етапи й порушити сталі підходи, які впродовж багатьох років використовувались у навчанні і заважали прогресивно та толерантно поглянути на кожну дитину.

Проблема, яка порушена, є важливою для подальшого адаптування в соціумі, бо допомагає повному поглянути на потреби дітей з особливостями

психофізичного розвитку у школі і людей у суспільстві взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бондар В. Інтерпретація еволюції спеціальної освіти: зародження, становлення, розвиток / В. Бондар, В. Золотоверх // Дефектологія. -2004. - № 1. - С. 2-10.

2.Золотоверх В. Історичні аспекти розвитку спеціальної освіти в зарубіжній практиці (кінець XIX - початок XX ст.) / В. Золотоверх // Дефектологія. - 2002. - № 2. - С. 50-53.

3.Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення/Алла Колупаєва [Електронний ресурс]/Режим доступу:http://slovyanochka.at.ua/publ/inkluzivna_osvita_v_konteksti_realij_sogodennja/1-1-0-53.

4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

5. Сухомлинский В. Верьте в человека / Василий Сухомлинский. - М., 1960. - 112 с.

6. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. Сухомлинський // Вибр. твори: В. 5-ти т. - Т. 1. - К.: Рад. школа, 1976. - С. 53-205.

8. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. - К.: Радянська школа, 1978. - 264 с.

